

Tilburg University

De stilzwijgend uitdijende opsporingsvergaarbak

Prins, J.E.J.

Published in:
Nederlands Juristenblad

Publication date:
2004

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Prins, J. E. J. (2004). De stilzwijgend uitdijende opsporingsvergaarbak. *Nederlands Juristenblad*, 79(16), 823-823.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

De stilzwijgend uitdijende opsporingsvergaarbak

Afgaand op het oordeel van VVD-Eerste Kamerlid Rosenthal, dien ik mijzelf te rekenen tot de goedgelovigen, naïevelingen: diegenen die in de hedendaagse maatschappij van 'het nieuwe terrorisme' de kop in het zand steken en halstarrig vasthouden aan een debat over de balans tussen opsporingsbevoegdheden en privacy. Volgens Rosenthal doen we nog altijd alsof individuele vrijheid en veiligheid tegengesteld zijn. 'Het begint al bij de wetten die vooral voor de bestrijding van de criminaliteit dienen maar het ook terroristen een klein beetje moeilijker kunnen maken: de algemene identificatieplicht, preventief fouilleren op straat en in het openbaar vervoer, cameratoezicht. De goedgelovigen trekken hier al onmiddellijk alle registers van de privacybescherming open.', aldus Rosenthal 20 maart jl. in NRC Handelsblad.

Op het gevaar af medestander van, om met Rosenthal te spreken, de 'christelijk-politieke vermijdcultuur' te worden, waag ik het er op. Reden: het kabinet presenteerde onlangs vrijwel geruisloos een wetsvoorstel dat verstrekkende gevolgen heeft voor precies die balans tussen individuele vrijheid en veiligheid. Rosenthal heeft gelijk dat individuele vrijheid en veiligheid niet altijd tegengestelde waarden zijn. Maar hij heeft geen gelijk als we daarmee het debat over de balans tussen vrijheid en veiligheid niet langer behoeven te voeren.

Eind februari werd bij het parlement het wetsvoorstel 'bevoegdheden vorderen gegevens' ingediend (Kamerstukken II 29441; [zie NJB 2004, p. 663](#)). Opsporingsambtenaren krijgen de bevoegdheid identificerende gegevens op te vragen (naam, adres, geboortedatum, geslacht, maar ook administratieve kenmerken zoals nummer van bankrekening, verenigingslidmaatschap of klantenkaart). Kortom, iedere agent kan bij een misdrijfverdenking gegevens bij diverse instanties opvragen. Een belangrijke wijziging ten opzichte van de huidige situatie is dat verstrekkende instanties niet langer zelf de afweging maken: verstrekken is verplicht. Alhoewel de situatie momenteel niet ideaal is, omdat instanties soms in een lastig pakket zitten (wel of niet gegevens verstrekken?), wordt de belangenafweging straks volledig in de handen van justitie gelegd. Daarmee is het externe - 'extra' - afwegingsmoment van de baan.

Hiernaast geeft het wetsvoorstel de officier van justitie de bevoegdheid om 'andere dan identificerende' gegevens op te vragen. Het gaat bijvoorbeeld om gegevens over iemands koopgedrag of uitleenvoorkeur (video's, boeken), waarbij het uitleveringsverzoek ook 'toekomstige' gegevens kan betreffen. Alhoewel van deze bevoegdheid pas gebruik gemaakt mag worden bij verdenking van zwaardere misdrijven, is ze niet beperkt tot gegevens van verdachte personen. Wanneer justitie daartoe aanleiding ziet betreft het ook gegevens over niet-verdachte burgers (u en ik). Daarmee komen alle in onze maatschappij nu beschikbare en toekomstige gegevens (dat zijn er inmiddels heel wat!) vrij voor politie en justitie.

Weliswaar zijn er beperkingen gesteld (gegevens voor persoonlijk gebruik zijn uitgezonderd; voor gevoelige gegevens is machtiging van de rechter-commissaris nodig), maar zodra er verdenking is van een misdrijf is het credo: vragen staat justitie vrij en instanties dienen gehoor te geven. Moderne inquisitie: burgers en organisaties krijgen niets minder dan een algemene inlichtingenplicht, aldus commentator Kuitenbrouwer. Alhoewel het geen echte algemene inlichtingenplicht betreft (het gaat immers alleen om opgeslagen of verwerkte gegevens, niet om mondeling doorgeven van informatie), gaan de nieuwe bevoegdheden zeer ver. Zelfs de voorzitter van de Commissie (Mevis) die destijds met voorstellen voor het wetsvoorstel kwam, lijkt inmiddels wat wakker te liggen (Netkwesties, 30 oktober 2003). Zo niet de Raad van State. Het is enigszins verbijsterend te constateren dat de plannen geen aanleiding gaven tot het maken van inhoudelijke opmerkingen en men zich beperkte tot redactionele kanttekeningen. Dat terwijl Mac Gillavry al eerder stelde dat de voorstellen een trendbreuk met fundamentele uitgangspunten van onze strafrechtspleging inluiden ([NJB 2001/afl. 30](#)). Knigge waarschuwde dat de nieuwe inlichtingenplicht dwars door het bestaande wetboek heenfiets (DD 2002/3).

Alhoewel opsporingsbevoegdheden ook nu worden ingezet tegen niet-verdachte personen (huiszoeking; uitleveringsbevel), is bij de nieuwe vergaringsbevoegdheden sprake van een duidelijke schaalverschuiving: veel meer dan vroeger kunnen gegevens over niet-verdachte

personen worden opgevraagd, waardoor de justitiële arm breder doordringt in de maatschappij. Intensiever ook wordt geleund op actieve meewerkverplichtingen van bedrijven en organisaties. Uiteindelijk komt daarmee welhaast zonder drempels een vergaarbak van informatie over ons dagelijks maatschappelijk functioneren ter beschikking van justitie. Daarbij wordt ook de vraag pregnant of er voldoende instrumenten zijn voor controle op opsporingshandelingen. Alhoewel het nu reeds een illusie is te denken dat toetsing door de zittingsrechter voldoende controle biedt, zijn de signalen over een adequate controle op opsporing zorgelijk. Zo weigerde Minister Donner naar aanleiding van een verzoek daartoe van Bits of Freedom duidelijkheid te scheppen over het aantal taps met de mededeling dat hierover geen cijfers bestaan. En de zorgen van Mevis liggen juist ook op het vlak van de controle. Volgens Mevis verandert ook bij de Hoge Raad de sfeer en is men niet langer de mooie achtervanger die justitie laat zien wanneer ze over de schreef gaat. En ten slotte: onderzoek naar de effectiviteit van de inzet van het inmiddels zeer ruime scala aan opsporingsbevoegdheden ontbreekt al helemaal. Nog onlangs betwijfelde Fijnaut of met behulp van 'het monster van de databestanden' effectief opsporingsbeleid is te voeren (<http://rechten.uvt.nl/prins/iter-eindcongres-essay.htm>).

Kortom, als goedgelovige trek ik niet onmiddellijk de registers van privacybescherming open. Wel lijkt het me dat onze rechtsstaat, niet in het minst in de huidige periode, nog steeds van ons verlangt dat we belangen van proportionaliteit, subsidiariteit en zeker ook controleerbaarheid in hun waarde laten en we dus een debat gaan voeren over vergaring van gegevens. Dat debat moet mede worden geplaatst in het licht van juist die belangen. Het is te hopen dat ons Parlement die uitdaging wel durft aan te gaan. En voor ieder ander die zich in de discussie wil mengen: het forum is er: www.gegeven.nl.

Corien Prins